י: משקין בית השלחין פרק ראשון מועד קטן

למישקל טופרי. פירש (פ) בתוספתא דה"ה לדידן שמומר לתקן ברגלים דקרקע קשה ומתקלקל ומשום שאין ברגלים בימי חכמים שאין צריך רק למשקל טופריה שהיה הקרקע מטוננת כמו ברוש"ל היה אסור: **איצטבא** ואקרופ"טא. עניני ספסל וקלת הם חלוקים כדאמרינן בריש פרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע.) ליתיב מר אקרופיטא אמר ליה מי סני ספסל כדאמרי רבנן או איצטבא כדאמרי אינשי: **ואין** מונעין רפואה מבהמה.

(ו) דברפואה דבהמה שיש בה מלאכה איירי אבל רפואה שאין בה איסור מלאכה רק גזירה משום שחיקת סממנין אפילו בשבת איכא מאן דאמרי והלכה כמאן דאמרי כפ' במה בהמה (שבת דף נג:) דרש רבא הלכה כרבי יאשיה דלית ליה גזירה משום שחיקת סממנין ברפואה בהמה פי' לסרוקי סוסיא שפיר בקונטרס פוסטליי"ר בלעז " אין נראה לי דהא קי"ל דבין קירוח ובין קילוף ברי (ו) כדאי' סוף פרק שני דגילה (דף כב.) לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקיימא לן כוותיה אלא ענין אחר הוא:

כבכוסי. פי' בקונטרס אנפסיי"ר בלע"ז ויש מפרשים ליקיי"ר ולשון כסכוס משמע כן כדאי' פ' מולין (שבת דף קמח. ושם) מכסכסו מכפנים ואין מכסכסו מבחוץ גבי טיט: **קיטורי** בירי. גרסינן ברי"ש אלא בידי בדליי"ת (פ) והוי מענין בירית טהורה כפ' במה אשה יוצאה (שם דף פג.) (ובפרק חזקת הבתים) (ב"ב דף נד):

מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא

(פ) דבי דרי שקל מוליא ושדי בנצא אדעתא דארעא. [א] וכן גרס רבינו גרשון וכב אלפס גרס בהפך מוליא במוליא ואלא בנצא אדעתא דארעא מוליא ואלא בנצא אדעתא דבי דרי משמע שיותר קרקע שוה לריך לחרוש מלידום ואיפכא מסתברא עפי דלדידן לריך קרקע שוה לידום יותר מלחרוש ושמא לפי שהיו דשין במוריגין אין לריך קרקע שוה ויש מפרשים כדי לעשות דיר של בהמה(ה):

פרקמטיא כל שהוא. פי' רבינו יאחק בתשובתו כי רבינו יעקב לא היה חושב הלואת רבית פרקמטיא והא דאמר רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנותא משמע דחשיב פרקמטיא ולא שרי אלא משום דבר האבד היה אומר רבינו יעקב דסחורת יין היתה כדאמרינן בחיהו נשך (ב"מ עב.) רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנותא ושפכי ליה עפי כופיתא אבל הלואה דשולחנות בקביעות ומילוף נראה (ו) דחשיב פרקמטיא: **ודבר** האבד מותר. פירוש בדבר שאם לא ימכרנה עתה שמא לא ימכרנה יפה פעם אחרת ויפסיד מן הקרן אבל אם לא יפסיד מן הקרן אלא שלא ירוויח כל כך אין זה חשוב דבר האבד וכל שכן לקנות סחורה שמא תהיה יותר ביוקר אחר המועד אבל לקנות יין כשר בתוך המועד מותר והר"ר יוסף פירש דיש לאסור אלא על פי שלא ימצא בזול הרי ימצא ביוקר ואין זה דבר האבד:

כוורא

לחותכן לשנים ולחולכן הכי ביי"ט שרי דלגורך יום טוב קעביד: **מייליגהו אסור.** לכוכשן במשוי ומוליא ליה שבהן לחוץ היינו אסור שעכשיו אינן נתלעים אלא לעשות מהן לימוקים ולאכלן בחול הוא מכוין ואסור לתקן כיוס טוב מאכל לחול: **כיון דמחלעי.** אי לאו דמייליגהו: **דבר האבד.** כלומר כסחורה שאדם יכול לעשותה במועד כדי שלא יפסיד בה אם לא עשאה הכי נמי מצי למייליגהו דאי לא עביד הכי מיתלעי ושרי: **פרקמטיא כל שהו.** לעשות סחורה בחולו של מועד: **ודבר האבד מותר.** אאם יש לו הפסד אם לא יעשנה לאותה סחורה מותר לעשותה אבל בתנם שלא להרויח אסור: **הוה מסיק זוזי.** שהיו מייבין לו מעות באותו מקום:

אבל חמרא דריחיא לא [א]רב יהודה שרי למישקל טופריה לחמרא דריחיא ולאוקומי ריחיא ולמיבני ריחיא ולמיבני אמת ריחיא ולמיבני אוריא [ב](רבא) שרא [ג]לסרוקי סוסיא [ד]ולמיבני אקרפיטא [ה]ולמיבני איצטבא רבא שרא למישקל דמא לבהמה בחולא דמועדא א"ל אביי תניא דמסייע לך [ו]מקיזין דם לבהמה ואין מונעין רפואה לבהמה בחולו של מועד רבא [ז]שרא לכסכוסי קירמי מ"ט מעשה הדיוט הוא אמר רב יצחק בר אמי אמר רב חסדא [ח]קיטורי [ט]בירי [י]אסיר מ"ט מעשה אומן הוא אמר רבא [יא]מאן דמתקיל [יב] ארעא אדעתא דבי דרי שרי אדעתא דארעא אסיר דיכי דמי מוליא [יג]במוליא ונצא בנצא [יד] אדעתא דבי דרי שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא ואמר רבא [טו]האי מאן דזכי זיכי אדעתא דציבי שרי אדעתא דארעא אסיר [יז]היכי דמי שקיל דרבי ושביק זוטרי אדעתא דציבי שקל דרבי וזוטרי אדעתא דארעא ואמר רבא [יח]האי מאן דפתח מיא לארעיה אדעתא דכוורי שרי אדעתא דארעא אסיר היכי דמי [יט]פתח תרי בבי חד מעילאי וחד מתתאי אדעתא דכוורי פתח חד בבא אדעתא דארעא ואמר רבא [כ]האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא שרי אדעתא דדיקלא אסיר היכי דמי [כא]שקיל כוליה מחד גיסא אדעתא דחיותא מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא ואסיר ואמר רבא הני תמרי תוחלני מיגזרינהו שרי מייצינהו אסיר רב פפא אמר [כב]כיון דמחלעי [כג]כפרקמטיא האבד דמי ושרי ואמר רבא [כד]פרקמטיא כל שהוא אסור א"ר יוסי בר אבין [כה]ובדבר האבד מותר רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי שהייה לזבוניה בתר חולא דמועדא וזבניה בתריסר אלפי רבינא הוה מסיק זוזי בבני [כו]אקרא דשנואתא אתא לקמיה דרב אשי א"ל מהו למיזל האידנא עלייהו א"ל [כז]כיון דהאידנא הוא דמשכחת להו ביומי אחריני לא משכחת להו כפרקמטיא האבד דמי ושרי תניא נמי גבי ע"ז כי האי גוונא הולכין

אבל חמרא דריחיא. שכך עושין שהיו טוחנים אגב חמורים לא מצי למישקל לההוא חמרא לפרליו דלא מצי למטחן חמועד אלא לצורך מועד כדמפרש לקמן פרק מי שהפך (דף יב:) הלכך מחינה מועטת יכול לטחון בחמור ולא מרעי ליה בידול לפרליו: **לאוקומי ריחיא.** להעמיד להשיש הריחים זו על גב זו: **אמם ריחיא.** העץ שהריחים בגוי עליו: **ולמיבני אוריא.** רפת בקר: **לסרוקי סוסיא.** להסריק סוסים במסרק של ברזל: **למיבני אקורפיטא.** מה שמשימין התבואה לתוכו לפני הסוסים שקורין מנייטור"ה בלע"ז: **איצטבא.** בנין אבנים: **למישקל דמא.** להקיז: **לכסכוסי.** גיהון שקורין קויבלו"ר: **קרמין.** בגדים: **מעשה הדיוט.** דמותר לעשותו בחולו של מועד דלאו מעשה אומן הוא: **קיטורי בירי אסיר.** למיעבד במועד שכך היו עושין שהיו נוטלין כלים אלוקין והיו מתליקין עליהן בית יד של אלוקיהם מעשה אומן הוא ואסור. ל"א לכרוך קמטין שאדם עושה בבית יד שממלאים אותה בקנה של שבלים אלקים ומקמטין פרוונלי"ל בלע"ז: **דמתקיל תיקלא.** שחופר מעט האדמה לצורך הגורן לחבוט שם חטין לצורך המועד היינו אדעתא דבי דרי ושרי: **אדעתא דארעא.** שחופר שדהו לצורך זריעה אסור מעט דלמי כמורו שרי אדעתא דארעא אסיר היכי דמי [כא]פתח תרי בבי חד מעילאי וחד מתתאי אדעתא דכוורי פתח חד בבא אדעתא דארעא ואמר רבא [כב]האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא שרי אדעתא דדיקלא אסיר היכי דמי [כג]שקיל כוליה מחד גיסא אדעתא דחיותא מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא ואסיר ואמר רבא הני תמרי תוחלני מיגזרינהו שרי מייצינהו אסיר רב פפא אמר [כד]כיון דמחלעי [כה]כפרקמטיא האבד דמי ושרי ואמר רבא [כו]פרקמטיא כל שהוא אסור א"ר יוסי בר אבין [כז]ובדבר האבד מותר רבינא הוה ליה ההוא עיסקא דהוה מזדבן בשיתא אלפי שהייה לזבוניה בתר חולא דמועדא וזבניה בתריסר אלפי רבינא הוה מסיק זוזי בבני [כח]אקרא דשנואתא אתא לקמיה דרב אשי א"ל מהו למיזל האידנא עלייהו א"ל [כט]כיון דהאידנא הוא דמשכחת להו ביומי אחריני לא משכחת להו כפרקמטיא האבד דמי ושרי תניא נמי גבי ע"ז כי האי גוונא הולכין

כגון דפתח פרי כבי. חד שבו נכנסין הסוס לגומא ונכנסין אף הדגים לגומא וחד שהסוס יוצאין חוץ לגומא והדגים משתיירים בגומה ולוקחים אותם שרי דהיינו אדעתא דכוורי: **דאדעתא.** דפתח חד בבא שבו נכנסים הסוס לגומא ואידך פתח שבו יוצאין הסוס לחוץ לא פתח: **אדעתא דארעא.** שבשהגומא מליאה מים יוצאין הסוס למעלה ומשקין כל השדה וכי האי גוונא אסור: **דפשח דיקלא.** שזומר הדקל מן הענפים שבו: **אדעתא דחיותא.** דלאחיין למאכל בהמה דנקט מן הענפים דמחד גיסא כין לחין כין יבשין לצורך מאכל בהמה היינו לחיותא ושרי: **דנקיט מהאי גיסא.** דדיקלא ומהאי גיסא ענפים יבשין שבו היינו אדעתא דדיקלא ואסור: **הני תמרי תוחלני.** תמרים שלא נתבשלו כל צרכן: **מיגזרינהו.** לכוכשן במשוי ומוליא ליה שבהן לחוץ היינו אסור שעכשיו אינן נתלעים אלא לעשות מהן לימוקים ולאכלן בחול הוא מכוין ואסור לתקן כיום טוב מאכל לחול: **כיון דמחלעי.** אי לאו דמייליגהו: **דבר האבד.** כלומר כסחורה שאדם יכול לעשותה במועד כדי שלא יפסיד בה אם לא עשאה הכי נמי מצי למייליגהו דאי לא עביד הכי מיתלעי ושרי: **ודבר האבד מותר.** אאם יש לו הפסד אם לא יעשנה לאותה סחורה מותר לעשותה אבל בתנם שלא להרויח אסור: **הוה מסיק זוזי.** שהיו מייבין לו מעות באותו מקום:

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ח מהל' י"ט הלכה טו סמג לאוין עט טוש"ע א"ח סי' תקמ סעיף ח:

צג ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקלו סי"ב:

צד ג טוש"ע א"ח סי' תקמ סעיף ה:

צה ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו:

צו ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' תקלו סעיף ג:

צז ו מיי' שם הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תקמ סעיף ג:

ז [מיי' שם טוש"ע שם]:

צח ח מיי' שם פ"ח הלכה יב ופ"ב הל' ט' זכיה ומתנה מהל' ד עד הלכה ט טוש"ע א"ח סי' תקלו סעיף ט ו יטור ש"ע מ"מ סי' רעה סעיף ח יט יט כ:

צט ט [מיי' שם] טוש"ע א"ח שם סעיף י:

ק י [מיי' שם] טוש"ע שם ס"מ:

קא כ [מיי' שם] טוש"ע שם סעיף יא:

קב ל טוש"ע שם סי' תקנג סעיף ג:

קג מ נ ס מיי' פ"ז שם הלכה כב טוש"ע שם סי' תקלו סעיף ח:

לעזי רש"י

מגייטור"ה [מנייידור"א]. איבוס. קובליי"ר. לכבס. לנקות. פרוונצי"א [פרונצא"ר]. לקפל (כפלים בשפת הבגד לנוי). אושטליי"ר (בתוס') [אישטרלי"ר]. לתרך במסרק אנפשיי"ר (בתוס') אינפישי"ר. לעמלן.

רבינו חננאל

אבל חמור הטוחן בריחים לא. רב יהודה שרא ליטול צפרנים של חמור הטוחן בריחים ולאוקמי ריחיא ולמיבני ריחיא ולמיבני אמת הריחים ולמיבני אוריא, פי' אוריות סוסים. רבא שרא לסרוקי פוסיא ולמיבני אקרפיטא ואיצטבא. רבא שרא למשקל דמא, תניא נמי הכי, מקיזין דם לבהמה ואין מונעין רפואה לבהמה בחולו של מועד. רבה שרא לכסכוסי קירמי. ופירשו, כיסכוס מעשה הדיוט הוא. פי' בסוף הזהב אמרי' ר' יהודה שרא לכסכוסי קירמי, ופירשו הגאונים, [1] תרשיב (ר"ן) אמתענה ותליגהא. אמר רב חסדא קיטורא בידא אסיר, מעשה אומן הוא, בפס' יום טוב פרק ב', אמר רבא, מאן דתקיל תיקלא, [2] פי' אצלת ונה אלארץ וגעלהא מוערתראל. אי שקיל ריחיב מוליא במוליא ונצא בנצא, העפר הרך נותן ברך והקשה בקשה, אדעתא דבי דרי עביד ושרי, פי' מוליא בנציא, הרך בקשה, אדעתא דארעא ואסיר. וכן מאן דזכי זיכיא, פי' מסקל ומנקה הקרקע. שקיל דרבי, פי' הנצנים הגדולים נוטל ומניח הקיסמין קטנים, אדעתא דציבי ושרי. שקיל דרבי וזוטרי, אדעתא דארעא עביד ואסיר. וכן מאן דפתח מיא בארעיה, דעיילי מהאי גיסא ודנפקי מהאי גיסא, אדעתא למיצד כוורי הוא ושרי, מחד גיסא, אסיר. וכן מאן דפשח דיקלא, מחד גיסא אדעתא דחיותא שרי, מהאי גיסא ומהאי גיסא, אדעתא דדיקלא ואסיר. והני תוחלני, שרי למגזרינהו, מיצינהו אסיר. בחגיגה בפרק אין דורשין אר' שם משל אי משכחת תוחלא אכול כו', והם התמרים הרכים, הנקראים בטיית שודאך רגב. והדקל אשר בו אלו התמרים עליו דיבר בבאן, והחיר לחותכם מן הדקל ולא התיר לדורכם בנרתק שלהן, לעשותן כמו אלו הנקראים בטיית אל לוג. ורב פפא התיר את זאת מפני שמתליעין. רב פפא אמר כיון דמחלען כפרקמטיא האבד דמי ושרי. ואמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור. אמר ר' אסי בר' אבין ובדבר האבד מותר. רבינא הוה ליה עיסקא דהוה מזדבנא בשיתא אלפי. שהייה לבתר מוערא וזבניה בי"ב אלפי. רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשנותא, אתא לקמיה דרב אשי, א"ל, כיון דהאידנא משכחת להו ביומי אחרני לא משכחת להו, כפרקמטיא האבדו דמי ושרי.

מסורת הש"ס

[1] [נ"ל רב וכ"ה ברא"ש ובערוך ערך אקרפטיא], [2] [עי' ביצה כב.], [3] [בכ"י ס' תקמא העתיקו נוסח הגמ' קטירי מי ידי ע"ש], [4] כ"כ נמ"ר, [5] [נקמן ע.], [6] [עי' ב"מ עב.], [7] [דקים כקרום ביצה. ערוך], [8] [ועי' תוס' כ"כ נד. ד"ה מוליא].

הגהות הב"ח

(א) אבר רבא מאן דמתקיל תיקלא אדעתא. נ"ב כן היא גירסת רש"י ומיהו יוסף ופירוש מסקל הבנה: (ב) שם ונלא בנצא אדעתא דארעא שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דבי דרי כו' עכ"ל: (ג) רש"י ד"ה לו נלא כו' שאינו מצניע בחתר מקום. נ"ב פירוש דלכו של חורם אינו אלא לגלות לרשוי לרעת עי' לעיל דף ב ע"ב: (ד) ד"ה אדעתא דאדעתא דלהכי כו' אסור מה"ד דפתח מיא לארעיה שעושין חור והמים יוצאין מן הגומא: (ה) תוס' ד"ה למישקל כו' פי' בתוספות כו' לתקן ברגלים דבירן דהקרקע קשה ומתקלקל: (ו) ד"ה ואין מונעין רפואה מבהמה דבהמה: (ז) בא"ד וכן קילוף שרי אפילו ביי"ט כדאיתא: (ח) ד"ה קיטורי כו' ולא ביתי בלל"ח. נ"ב פירוש ד"ה נוטלין בידי בלל"ר ופי' לעשות קבלי בית ידים אסור מפני שעושה מעשה אומן וכך היא גירסת הרמב"ם: (ט) ד"ה מוליא כו' אדעתא דארעא שקל מוליא ושדי בנצא אדעתא דבי דרי וכן גרס ר"ג ור"ל גרס בהיפך כו' בנצא אדעתא דבי דרי מוליא בנצא אדעתא דארעא משמע שיותר כו' לל"ל: (י) ד"ה פרקמטיא כו' בקביעות והילוף נראה דלא חשיב פרקמטיא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ואין מונעין וכו' אין נ"ל דהא קי"ל. עיין נ"ל מ"ש הבנתיבה הבה רב. ולפ"ז לק"מ דרב לשיטתיה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור. ואסור קילוף נ"ש:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מוליא במוליא כו' וכן גרס ר"ג וכב אלפס משמע שיותר קרקע שוה צריך לחרוש כו' ומא לפי שהיו דשין כו' ו"מ כדי לעשות דיר כו' וכ"ש גרס בהיפך מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דארעא מוליא בנצא אדעתא דבי דרי כ"ל:

מוסף רש"י

קיטורי בירי. שעושין לנתי שוקים ולנתי ידים של אלוקי הנשים שמקמטין אותן על עץ חלק או על פגדה של קשים וקורין אפרוגלי"ר, וקטורי לשון קשר (ביצה כג. ושם בידי). מאן דמתקיל ארעא. מסיר המכסולות ומשוה פני הקרקע שהם אלקה ולא תכשל המחריסה ומשכר (רשב"ם ב"ב נד.). אדעתא דבי דרי. נוחן לחוש שם תבואה (שם). אדעתא דארעא. שהחל נוחה לחרוש (שם). מוליא. נכשושים (ב"מ קס.) אל (רשב"ם ב"ב נד.).